

УДК 811.161.2'42

КАЧМАР Олександра Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
e-mail: dzvin56@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНА АГРЕСІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВІЙНИ

В контексті проблеми інформаційно-психологічної війни розглянута інформаційна агресія з боку Росії по відношенню до України. Дається визначення інформаційної агресії, означаються її мета та завдання (викликати недовіру у населення до уряду, завдати шкоди міжнародному іміджу країни, поставити під сумнів традиції, культуру, ціннісні орієнтації); розкрито значення і вагомість інформаційної складової в умовах ведення «гібридних війн»; розглянуто загальні підходи до вироблення заходів протидії «гібридним загрозам».

Ключові слова: інформаційна агресія; інформаційно-психологічна війна; маніпулювання; соціальні комунікації, «гібридна війна».

Постановка проблеми. Поняття «інформаційна агресія» й «інформаційно-психологічна війна» стали активно вживатися лише останнім часом. Вважається, що позначувані ними явища найвиразніше окреслилися саме тепер, коли людство вступило в період «інформаційного суспільства», простіше кажучи, коли роль інформації в суспільному бутті остаточно і відчутно утвердилася як домінуюча.

Проте інформаційна агресія в тому чи іншому вигляді існує стільки ж часу, скільки існує людство: і без інстинкту агресії, і без інформації людина немислима. Чудову алегорію інформаційної агресії можна знайти ще в біблійній легенді про труби, що зруйнували стіни Єрихона.

Інша річ, що способи та прийоми інформаційної агресії з розвитком матеріально-технічної бази для передачі і переробки інформації зазнали значних змін. Це саме той випадок, коли буття визначає свідомість [5].

В умовах становлення інформаційного суспільства та глобального інформаційного простору, стрімкого розвитку суспільних комунікацій, інформаційно-комп'ютерних і телекомунікаційних технологій актуалізується проблема агресії. У контексті зазначеного вкрай актуальною постає необхідність дослідження природи інформаційної агресії й насилля, що має тенденцію до поширення в сучасному світі.

Геополітичне положення України, перспектива перебування у найближчі десятиріччя в полі уваги владних еліт різних країн світу вимагає від національного інформаційного простору здатності продукувати власні, прагматично доцільні її національній спільноті сенси. Забезпечення стабільності, цілісності і самодостатності інформаційної системи потребує переосмислення інформаційної ролі України в світі, а також формування цілісної системи забезпечення власного інформаційного суверенітету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інформаційної агресії як складової інформаційно-психологічної війни у вітчизняній науковій літературі достатньо ґрунтовно не розглядалась. Здебільшого вона досліджувалась лише через висвітлення окремих її аспектів українськими та зарубіжними фахівцями адміністративного та інформаційного права, національної безпеки, теорії держави та права, міжнародного права, кримінального права тощо. В цьому контексті заслуговують на увагу наукові публікації В. Горбуліна, Є. Єрмакової, В. Кравченка, В. Мироненка, В. Пилипчука, Ю. Радковця, М. Сенченка та інших авторів.

Мета статті – визначення місця і ролі інформаційної агресії як важливої складової інформаційно-психологічної війни, класифікація засобів та об'єктів впливу, визначення слабких місць і пошук ефективних шляхів протидії існуючим загрозам інформаційній безпеці України.

Виклад основного матеріалу. На слушну думку Є. Єрмакової, під інформаційною агресією «слід розуміти маніпулювання інформацією, що провокує порушення цілісності суспільства, його стабільного, в тому числі й емоційного, стану, підрив цілей, поглядів і світогляду населення, а також розпалювання конфліктів (міжособистісних, етнічних, міжнародних)» [3]. Саме маніпуляція стає обов'язковою технологією управління не тільки інформаційними потоками, а й масовою свідомістю, причому в потрібному для агресора напрямку. За рахунок правильно вибудованої тактики подачі інформації стає можливим:

- викликати негативне (агресивне) ставлення населення до керівництва країни, позбавити суспільної довіри уряд;
- викликати у населення – жертви агресії – страх або паніку, щоб внести дезорганізацію у звичний спосіб життя;
- завдати шкоди міжнародному іміджу країни, її престижу;
- поставити під сумнів традиції, культуру, ціннісні орієнтації народу в інтересах маніпуляторів та сил або еліт, які стоять за ними.

Українські науковці В. Пилипчук і О. Дзьобань виокремлюють такі основні властивості інформаційної агресії:

- 1) несиловий характер, відсутність підпорядкування фізичним закономірностям (немає маси, ваги, розміру, температури тощо);
- 2) нелінійність, тобто непропорційна залежність причини й наслідку, порушення закону збереження матерії та енергії, кумулятивний характер, можливість лавиноподібного зростання інформації;
- 3) можливість максимальної дальності й швидкості розповсюдження, що зростає з розвитком інформаційних технологій;
- 4) можливість ідеального клонування;
- 5) нелокалізованість у часі – наслідки інформаційної агресії і насилля можуть бути розмитими у часі й просторі;
- 6) пандемічність, опосередкований характер і потаємність впливу (інформаційна дія має глобальний характер й на відміну від фізичного впливу, може бути абсолютно непомітною);
- 7) віртуальний характер дії, можливість фокусування, селективність, уразливість (крихкість інформаційного світу, легкість доступу, можливість зламу інформаційних систем) [6].

Аналіз досвіду застосування інформаційної зброї дає можливість виділити три основні методи впливу цієї зброї на супротивника.

1. Втрата цінної для супротивника інформації. Цей метод впливу підвищує ефективність власної діяльності або знижує ефективність діяльності супротивника. Якщо об'єктом впливу є розум людини, то йдеться про формування у неї викривленого уявлення про явища чи об'єкти через відсутність повної інформації. Якщо супротивник отримує доступ до закритої для нього інформації, то він може приймати управлінські рішення з випередженням.

2. Упровадження негативної інформації. Цей метод інформаційного впливу може не тільки спричинити небезпечні рішення, а й змусити діяти собі на шкоду. При цьому часто для втаємничення самого джерела інформації чи надання самій інформації більшої значимості застосовується спосіб «відмивання інформації», коли вона таємно передається певній особі чи інформаційному органу, а потім, уже посилаючись на ці джерела, інформація максимально тиражується. Згадаймо «змову маршалів», коли німецькій розвідці вдалося піддати дискредитації багатьох талановитих військових начальників Червоної армії і залишити її без керівників.

3. Прямий вплив на психіку людини. Цей метод дає змогу керувати поведінкою людини. Способів досягнення результатів є багато – маніпуляція свідомістю, шантаж, погрози, підкуп тощо. Це прості методи, які постійно удосконалюються.

Існують й інші методи впливу інформаційної зброї, але всі вони базуються, головним чином, на трьох визначених методах, що реалізуються за допомогою спеціальних технічних засобів і засобів масової інформації.

Застосування інформаційної зброї веде до визначення поняття «інформаційної агресії» як комплексного і цілеспрямованого застосування трьох основних методів інформаційної зброї до супротивника з метою інформаційної колонізації країни чи ведення інформаційної війни [9].

Як приклад розглянемо військову та інформаційну агресію з боку Росії щодо України впродовж останніх місяців.

Відзначимо, що військова агресія Росії проти України являє собою якісно новий підхід ведення подібних кампаній, ключовим значенням у яких є психологічна обробка супротивника. Цьому чиннику кремлівські стратеги приділяють ледь не найголовнішу увагу, адже правильно спланована акція психологічного тиску на місцеве населення позбавляє від потреби відкритого використання збройних сил, обмежуючись лише заздалегідь підготовленими та нечисленними диверсійними підрозділами. Застосування жорсткої сили іміджевої дипломатії на підготовленому геопросторі дозволяє наразі не лише проводити активну приховану інтервенцію на Сході України у Донецькій та Луганській областях, але й відчужити на свою користь окремі території, зокрема Крим, таким чином змінюючи баланс сил в регіоні на свою користь.

Серед засобів психологічного впливу варто розділяти такі, що спрямовані на зовнішнього користувача, на внутрішню російську аудиторію та на автохтонне населення територій, де відбувається військова агресія.

Інформаційна складова війни є ледь не ключовим засобом психологічного впливу, спрямованим на всі три цільові групи. Якщо для зовнішнього, скажімо європейського або американського користувача складається образ «легітимності» дій Російської Федерації в Україні, зокрема на прикладі «возз'єднання Криму і міста російської слави Севастополя з матінкою Росією», при цьому наводяться аргументи хрущовської доби й «несправедливості приєднання Криму до УРСР в 1954 р.» (навмисно забуваючи ті факти, що разом із приєднанням Криму до УРСР до РСФСР відійшли українські етнічні землі Белгородської, Воронежської, Курської, Брянської та Ростовської областей), ті самі аргументи є абсолютно валідними для російської аудиторії, стимулюючи громадську думку у вигідному для Кремля напрямку.

Така сама ситуація зі створенням іміджу нелегітимності українського уряду, який прийшов до влади шляхом «військового перевороту» (саме тому російські ЗМІ залучили до власного лексикону словосполучення «київська хунта»), а насправді внаслідок багатомісячної мирної боротьби народу України проти свавілля правлячої сім'ї Януковича та олігархічних кланів на майданах. Цей приклад має застосування для всіх трьох груп реципієнтів, та коли на Заході та у Росії переважно формується імідж фашистів виключно з представників української влади, та, почасти, українців, що мешкають на Західній Україні та «шанують нацистського колабораціоніста Бандеру» (для східняків та інших мешканців України в Росії змальовується образ «братського народу»), для внутрішньої аудиторії територій, на яких здійснюється агресія, подібна пропаганда, під впливами власних внутрішніх чинників (зокрема реакції на події майдану) створила символізм ототожнення українця з бандерівцем (націоналістом), бандерівця з фашистом. Відповідно, на українців з відкритою українською позицією на таких територіях – у Криму, Донецькій та Луганській областях – розпочате цькування та, навіть, полювання.

З приводу внутрішньої пропаганди варто зазначити, що для росіян, які живуть у Росії, послідовно відновлюють штампи зовнішньої загрози радянської доби. Разом із старими прийомами в обіг вводяться й нові символи, на кшталт «ввічливих людей» – членів диверсійних груп, військових розвідників та агентів Служби зовнішньої розвідки РФ, які «відстоюють інтереси росіян, відновлюють міць та престиж Росії на противагу засиллю американського впливу в країнах бывшего Радянського Союзу». Успішно використаний для легітимізації Криму як невід'ємної складової РФ образ «міста руської слави» Севастополя. Наразі використовується символічність назви міста Слов'янськ – центру тероризму на Донбасі, де «постала слов'янська єдність проти фашистської хунти Києва». Є спроби створення у ЗМІ ореолу російського міста з Донецька.

Зазначені чинники внутрішньої обробки населення Росії частково діють й на територіях України, де точиться агресія. Сприяє цьому інформаційний вакуум – сепаратисти

передусім відключили телевізійне та радіомовлення українських каналів на Донбасі, замінивши їх російськими. На звичайного мешканця Донецька, не надто обізнаного у тонкощах політичної гри, виливаються щоденно тонни пропаганди, тієї самої, що отримують у себе вдома росіяни. І коли перший місяць організм та розум ще може чинити механічний спротив цьому потоку брехні та дезінформації, то вже за декілька місяців подібної практики зомбування повністю досягає своєї мети.

Найбільш поширеним символом, який чинить психологічний вплив на населення Донбасу, залишається ідея допомоги «братському народу», «руської (слов'янської) єдності», тісно переплетена з мовною ідентифікацією. Російськомовний українець є скоріше росіянином, чи принаймні агентом російського впливу, за думкою Кремля. Відповідно багаторічне використання риторики захисту російськомовного населення, яку сповідує Москва, ностальгія за радянським минулим та величчю, знаходить підтримку серед місцевого населення. Російськомовний українець не буде стріляти в росіянина, брат не буде стріляти в свого брата (а це, інколи, є правдою, оскільки родинні зв'язки є насправді сильними) [4].

Ключовими завданнями інформаційної агресії є:

- деморалізація населення України;
- формування у громадян Росії та України викривленого «медіа бачення» подій, що відбуваються, а не їх дійсних причин та наслідків;
- створення вигляду масової підтримки дій РФ з боку населення південно-східних регіонів;
- деморалізація особового складу Збройних сил та силових відомств, а також спонукання їх до державної зради й переходу на бік супротивної сторони;
- психологічна підтримка українських прихильників радикального зближення регіонів Сходу й Півдня України з РФ.

При цьому використовуються усі методи інформаційно-психологічної боротьби – від розміщення тенденційної інформації та напівправди до неприхованої неправди («фейків»). Все це дає підстави говорити про ведення Росією так званої «гібридної війни».

Відомий американський військовий теоретик Френк Хоффман одним з перших зазначив: «...війни сучасної епохи характеризує процес гібридизації, у рамках якого змішуються традиційні форми війни, кібервійни, організованої злочинності, іррегулярних конфліктів, тероризму тощо» [11]. Щоб охарактеризувати нову військову реальність, він запропонував термін «гібридна війна», що дає змогу найбільш точно відобразити важливі зміни в характері воєн при збереженні їх незмінної природи. Така війна виходить за рамки традиційних понять про неї, вона набуває комбінованого характеру, перетворюючись на клубок політичних інтриг, запеклої боротьби за політико-економічне домінування над країною, за території, ресурси й фінансові потоки.

Заслуговує на увагу визначення, запропоноване американським військовим теоретиком, автором книги «Випадкова герилья» (англ. «The Accidental Guerilla») Девідом Кілгалленом: «...гібридна війна – це краще визначення сучасних конфліктів, вона містить у собі комбінацію партизанської та громадянської воєн, а також заколоту й тероризму» [12].

Наприкінці квітня 2014 року в інтерв'ю на «Радіо Свобода» колишній радник з питань безпеки при ООН і НАТО, член верхньої палати парламенту Нідерландів, генерал-майор у відставці Франк ван Каппен, коментуючи події в Україні, дав таке визначення змісту цього поняття: «...гібридна війна – це змішання класичного способу ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Держава, що веде гібридну війну, проводить операцію з недержавними виконавцями – бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок з якими формально повністю заперечується. Ці виконавці можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що зобов'язана додержуватися Женевської та Гаазької конвенцій про закони сухопутної війни, міжнародних домовленостей з іншими країнами. Усю брудну роботу можна перекласти на плечі недержавних формувань» [1].

Сама генеза російського феномена «гібридної війни» належить до періоду переосмислення Росією свого місця у світі та регіоні. Головною характеристикою

ельцинського періоду втрат геополітичних позицій, міжнародно-політичної статусності та впливовості було переформатування європейського геостратегічного простору, яке завершилося значним розширенням НАТО і ЄС. При цьому навіть об'єктивні складники відповідних гео економічних, а тим більше геополітичних тенденцій сприймалися переважно через суб'єктивну призму образ та ностальгію за втраченим. У концентрованому вигляді цю ностальгію ще у 2005 р. висловив В. Путін у посланні Федеральним Зборам Російської Федерації: «...Маємо визнати, що розпад Радянського Союзу став найбільшою геополітичною катастрофою століття. Для російського ж народу він став справжньою драмою. Десятки мільйонів наших співгромадян та співвітчизників опинилися за межами російської території» [7].

У січні 2013 р. в Москві відбулися загальні збори Академії військових наук, на яких виступив начальник ГШ ЗС РФ генерал Валерій Герасімов. Це був своєрідний підсумок тривалої роботи військових аналітиків та фахівців-генштабістів, які певний час концептуалізували зазначену проблему і шукали механізми її вирішення. Саме доповідь генерала Герасімова – своєрідна «точка неповернення» у маніфестації російських поглядів на сучасну війну. В ній було вказано на те, як має розгортатися сучасний воєнно-політичний конфлікт, які елементи в ньому мають бути задіяні та на яких етапах. У доповіді наголошено на зростанні ролі невійськових методів тиску на противника, передусім через політичний, економічний і гуманітарний елементи. Інформаційне ж протиборство взагалі визначалося як наскрізна діяльність на всіх етапах конфлікту: його зародження, супроводу і в постконфліктний період. Звертається увага й на «асиметричні заходи», до яких було зараховано діяльність підрозділів спеціального призначення, розбудову внутрішньої опозиції, а також невинне зростання інформаційного впливу на об'єкт нападу.

Багато з того, про що говорив у своєму виступі генерал Герасімов (це, зокрема, важливість невійськових методів тиску, інформаційне протиборство тощо), вже використовувалося спочатку в Криму, а потім і на сході України. Отож, можна констатувати, що проти України ведеться повноцінна війна: «гібридна» за формою, «асиметрична» за змістом [2].

Крім суто класичних військових методів, Росія в межах «гібридної війни» чи не вперше масштабно використала концепцію «війни трьох кварталів». Її суть зводиться до того, що сучасний вояк має бути готовим: в одному кварталі – вести загальновійськовий бій, у другому – здійснювати поліцейські функції, у третьому – виконувати гуманітарні місії. Ще в 1991 р. ізраїльський полемолог М. ван Кревельд визначив характерний для сучасного «постпостмодерного» періоду тип воєн як «нетринітарні», «тому що вони не вкладаються в потрібну схему: уряд – армія – населення».

Концепція «війни трьох кварталів», яку реалізує Росія на території України, наочно демонструє справедливість наведених міркувань. Особливо це стало очевидним під час анексії Криму. Проте там зазначена концепція була реалізована не в «просторовому», а в «часовому», до того ж «зворотному» її вимірі. Спочатку «зелені чоловічки» з'явилися в Криму як виконавчі квазі-«гуманітарної» місії із забезпечення «прав російського/російськомовного населення». Проте поступово перейшли до виконання функцій квазі-«поліцейських» із забезпечення потрібного Москві проведення «референдуму». Невдовзі вони вже виконували і квазі-«військові» функції із силового нав'язування виконання результатів «референдуму».

На думку Володимира Горбуліна [2], для перемоги Україні необхідно виграти політичну битву – не піддатися на нав'язування нашій країні зовнішньої волі, при цьому виснаживши супротивника.

На інформаційному фронті реакція на агресію повинна стати більш цілісною, впевнений Горбулін. Багато що тут залежить від медіа-сектору та громадських активістів, оскільки лівову частку пропаганди держава обмежити часто не в змозі. З іншого боку, Україні необхідно створити ефективне мовлення на іноземну аудиторію, оскільки МЗС не зможе закрити всі проблемні напрямки.

Проте на даному етапі основним завданням є дати ефективну відповідь на військову агресію проти нашої держави. У цій сфері, як вважає радник Президента України, багато чого буде залежати від зовнішніх факторів, у тому числі від підтримки з боку партнерів.

У той же час, нашій країні необхідно сформувати систему аналізу загроз і захисту критичної інфраструктури.

В нинішніх умовах, коли ключовим стає завдання протидії інформаційним провокаціям та неперевереним даним, доречно згрупувати роботу всіх моніторингових служб державних структур (зокрема, прес-служб й речників) на пошук та спростування таких відомостей та надання інформації про це максимальній кількості громадян (в т. ч. – через надання вже підготовлених матеріалів сайтам на кшталт «StopFake» та інших подібних громадських об'єднань).

Варто актуалізувати чинні команди прес-служб (в т. ч. – Адміністрації Президента України, Міністерства інформаційної політики) задля здійснення інформаційних контрзаходів.

На часі створення українського порталу ІноЗМІ, що може бути реалізований як державно-приватне партнерство. Адекватний та своєчасний переклад міжнародних ЗМІ, доступний українською та російською мовами, уможливить ефективніше протистояння фальсифікаціям. На момент утворення порталу можна укласти угоди з тими медіа-організаціями, інформаційними агентствами, Інтернет-виданнями (ГлавРед, Українська правда, Спільно бачення тощо), що вже мають відповідну рубрику, та дублювати її зміст на об'єднаному порталі.

Окрім поширення перекладених матеріалів на широкий загал, портал може використовуватися як індикатор необхідності та напряму реагування органів державної влади [10].

Необхідно створити ефективну систему підтримання інформаційної безпеки держави як інструменту протидії зовнішньому інформаційному впливові, а також інформаційної підтримки зовнішньої та внутрішньої політики України.

Це питання набуває особливої актуальності в умовах бурхливого розвитку сучасних інформаційних технологій, котрі дають змогу використовувати засоби масової інформації та комп'ютерні мережі як один з основних елементів «гібридних воєн» для здійснення цілеспрямованого впливу на населення та армію супротивника, власне суспільство і світову спільноту.

Свідченням критично небезпечного характеру зазначених технологій стало фактичне захоплення Росією інформаційного простору Криму, Сходу та Півдня України, що створило передумови для окупації РФ Кримського півострова та організації збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях. На сьогодні цілеспрямована діяльність Росії в інформаційній сфері дає змогу провокувати напруженість і в інших регіонах України, підтримувати антиукраїнські настрої серед російського населення, дискредитувати Україну та виправдовувати свою політику в країнах ЄС.

Розв'язання наведеної проблеми потребує прискорення процесу створення загальнодержавної системи інформаційної (зокрема кібернетичної) безпеки України, яка повинна мати наступальну спрямованість як з питань захисту, так і просування українських національних інтересів. Це передбачає:

- розробку й удосконалення нормативно-правової бази у сфері інформаційної безпеки, яка на сьогодні є фрагментарною та не повною мірою відповідає існуючим потребам;
- створення (визначення) керівного та координаційного органу системи інформаційної безпеки України у структурі державних органів виконавчої влади;
- визначення (уточнення) переліку суб'єктів підтримання інформаційної безпеки, їхніх функцій, завдань і повноважень, для чого необхідно внести відповідні зміни до чинного законодавства України;
- проведення досліджень та визначення потреб у технічному, фінансовому й кадровому забезпеченні функціонування системи з метою прийняття рішення стосовно розробки

відповідної цільової державної програми або внесення змін до чинних цільових державних програм;

- активізація заходів у Міністерстві оборони України та Генеральному штабі Збройних Сил України зі створення власної системи інформаційної безпеки, яка має стати складовою національної системи інформаційної безпеки, а також розробки відповідної нормативно-правової бази в рамках реалізації Концепції забезпечення інформаційної безпеки Міністерства оборони та Збройних Сил України [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасних умовах зусилля політичних сил, органів державної влади й управління, силових структур сектора безпеки та оборони і громадянського суспільства потрібно спрямовувати на консолідацію та мобілізацію всіх ресурсів країни для подолання зовнішніх і внутрішніх загроз інформаційному суверенітету й територіальній цілісності України. Тим більше, що спеціальні органи та пропагандистська машина країни-агресора, проводячи інформаційну війну проти України, питанням деморалізації та дезінтеграції українського суспільства й дискредитації діяльності сектора безпеки та оборони нашої держави, особливо стосовно проведення антитерористичної операції, надають першочергового значення.

Важливо також продовжити докладне вивчення концепції «гібридної війни» із широким залученням військових експертів, науковців, публікації широкого спектра довідкової літератури.

Список використаної літератури

1. Кравченко В. Психологічні аспекти «гібридної війни» Росії в Україні / В. Кравченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/7229745>
2. Пилипчук В. Проблема агресії і насильства: світоглядно-інформаційний вимір / В. Пилипчук, О. Дзьобань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/806>
3. Hoffman F. G. Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict / Frank G. Hoffman // Strategic Forum / Institute for National Strategic Studies National Defense University. – April 2009. – N 240 [Electronic resource]. – Accessed mode: <http://www.ndu.edu/inss>
4. Послание Федеральному Собранию Российской Федерации 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://archive.kremlin.ru/appears/2005/04/25/1223_type63372type63374type82634_87049.shtml
5. Сенченко М. Інформаційна агресія та її вплив на культуру (частина 1) / М. Сенченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ar25.org/article/informaciyna-agresiya-ta-yiyi-vplyv-na-kulturu-chastyna-1.html>
6. Щодо інформаційно-психологічної складової агресії Російської Федерації проти України (за результатами подій 1-2 березня 2014 року). Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1476/>
7. Радковець Ю. І. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України / Ю. І. Радковець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/naui0_2014_3_8.pdf
8. Мироненко В. Інформаційна агресія й інформаційне протистояння / В. Мироненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?id=319>
9. Kilcullen D. Out of the Mountains: The Coming Age of the Urban Guerrilla / D. Kilcullen. – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 384 p. [Electronic resource]. – Accessed mode: http://www.amazon.com/Out-Mountains-Coming-Urban-Guerrilla/dp/0199737509#reader_0199737509
10. Ермакова Е. С. Информационная война как атрибут информационного общества: активизация медиафункции насилия над сознанием / Е. С. Ермакова // Современная наука: актуальные проблемы теории и практики [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vipstd.ru/nauteh/index.php/--gn12-02/403-a>
11. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyuna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoji-geostrategiyi-revanshu-_html
12. Ван Каппен Ф. Інтерв'ю на «Радіо Свобода» / Ф. Ван Каппен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svoboda.org/content/article/25362031.html>

References

1. Kravchenko, V. *Psychological aspects of «hybrid war» of Russia in Ukraine*. Retrieved from <http://www.academia.edu/7229745> (in Ukr.)
2. Pilipchuk, V., Dzoban, O. *The problem of aggression and violence: ideological and informational dimension*. Retrieved from <http://social-science.com.ua/article/806> (in Ukr.)
3. Hoffman, F. G. (2009, April). Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict. *Strategic Forum / Institute for National Strategic Studies National Defense University, 240*. Retrieved from <http://www.ndu.edu/inss>.

4. *Message to the Federal Assembly of the Russian Federation 2005*. Retrieved from http://archive.kremlin.ru/appears/2005/04/25/1223_type63372type63374type82634_87049.shtml (in Russ.)
5. Senchenko, M. *Information aggression and its impact on culture, I*. Retrieved from <http://ar25.org/article/informaciyna-agresiya-ta-yiyi-vplyv-na-kulturu-chastyna-1.html> (in Ukr.)
6. *Regarding information-psychological component of Russian aggression against Ukraine (the results of the events of 1-2 March 2014)*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1476/> (in Ukr.)
7. Radkovets, Yu. I. *Symptoms of «hybrid war» technology in aggressive actions of Russia against Ukraine*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/naui_2014_3_8.pdf (in Ukr.)
8. Myronenko, V. *Information aggression and information confrontation*. Retrieved from <http://personal.in.ua/article.php?ida=319> (in Ukr.)
9. Kilcullen, D. (2013). *Out of the Mountains: The Coming Age of the Urban Guerrilla*. Oxford: Oxford University Press. Retrieved from http://www.amazon.com/Out-Mountains-Coming-Urban-Guerrilla/dp/0199737509#reader_0199737509.
10. Yermakova, E. S. Information war as an attribute of the information society: advancing media features abuse awareness. *Modern science: actual problems of theory and practice*. Retrieved from <http://www.vipstd.ru/nauteh/index.php/--gn12-02/403-a> (in Russ.)
11. Gorbulin, V. *«Hybrid war» as a key instrument of Russian geostrategy revenge*. Retrieved from <http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html> (in Ukr.)
12. Van, Kappen F. *Interview on «Radio Svoboda» («Radio Liberty»*). Retrieved from <http://svoboda.org/content/article/25362031.html> (in Ukr.)

KACHMAR Oleksandra Vasylivna,

Candidate of Sciences (Pedagogy),

Assistant Professor of the Department of Art disciplines

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,

e-mail: t.kuprii@kubg.edu.ua

INFORMATION AGGRESSION AS A COMPONENT OF INFORMATIONAL AND PSYCHOLOGICAL WAR

Abstract. *Introduction. With the establishment of the information society and the global information space, the rapid development of social communications, information - computer and telecommunication technologies, the problem of aggression is becoming burning again. In this context, of extremely importance is the need for researching the nature of information aggression and violence that tends to spread in the contemporary world. The geopolitical situation of Ukraine, the prospect of staying in the next decade in the field of attention of ruling elites around the world – all this requires that the national information space should be able to produce its own senses that are pragmatically reasonable to the national community. To ensure the stability, integrity and self-sufficiency of the information system needs rethinking informational role of Ukraine in the world, as well as forming an integral information system of its own sovereignty. It is necessary to establish an effective system of maintaining information security as a tool to counter external information influence and promoted foreign and domestic policy of Ukraine. Purpose is to determine the place and role of information aggression as an important component of informational war, make classification of assets and facilities and identification of weaknesses and find effective ways to counter existing threats to information security of Ukraine. Methods. The methodological basis of the thesis became a general scientific and special methods of studying the essence of effective information conflict. The study is based on the principle of systematic approach, according to which information aggression is seen as an integral part of the political process. Results. In the context of the problem of informational war informational aggression of Russia towards Ukraine is discussed. The definition of informational aggression is given, its aims are enumerated. Originality. This issue is of particular relevance in terms of rapid development of modern information technologies that allow to use media and computer networks as one of the main elements of the «hybrid war» for the implementation of targeting enemy army and people, our own society and the global community. Conclusion. In modern conditions the efforts of political parties, public authorities, uniformed defense and security sector and civil society should lead to consolidation and mobilization of all resources of the country to overcome internal and external threats informational sovereignty and territorial integrity of Ukraine.*

Key words: *informational aggression, informational and psychological war, manipulation, social communications, «hybrid war».*

Одержано редакцією 22.09.2016
Прийнято до публікації 10.10.2016